

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibvs Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

21. Quanam ratione volu[n]tas sit suarum actionum causa.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

Decimoseptimò queritur, Quia ratione cum diuina actione qua simul nobiscum agit Deus, consistat libertas humanæ voluntatis. Res enim creata non agit nisi ut à Deo mouetur, & ab eo in sua actione pendet: rursus non agit nisi ut Dei instrumentum, ergo voluntas humana ut à Deo mota, non potest non moueri, ac proinde non potest non agere. Quidam arbitrantur Deum cum rebus creatis operari, quia prius saltem natura, origine, & causa eas præueniat, excitet, & moueat, ita ut prius in ipsis motum quædam & impulsus imprimat, & deinde ipsa mota & impulsæ agant. Et nihilominus libera, inquirunt, voluntas relinquatur, quia motus ille Dei & impulsus excipitur in ipsa pro ratione & modo ipsiusmet voluntatis. Et quia voluntas est libera, motum illum sibi diuinitus impressum excipit libere. Alii contra opinantur Deum operantem cum causis secundis nullum ante earum actionem motum, & impulsus imprimere, sed simul cum ipsis conuenire ad effectum producendum: ita ut Deus & causa secunda simul, & proxime effectum præstent & nec Deus prius quam secunda causa effectum attingat, nec hæc prius quam Deus. Et hoc modo asserunt isti Deum cum humana voluntate liberè consentiente operari, ita ut Deus & voluntas simul consensum efficiant. Animaduertendum est receptissimum esse, Deum ante liberum voluntatis consensum multa in nobis sine nobis efficere, hoc est, absque illo nostro consensu: sic in mente cogitationes bonas immitte, & in voluntate motus quosdam bonos ingerat & excitat. Verum de ijs auxilijs, quibus Deus humanam voluntatem præuenit, in præsentia non agimus, sed de eo auxilio, quo Deus cum voluntate consentiente liberè in bonis operatur, quem generalem Dei concursum siue specialem, scholæ Theologorum appellant. Notandum item est, dubitari non posse quin Deus sit causa prior ceteris perfectione, & dignitate: quia dignior atque præstantior, & duratior, cum Deus sit per se ipsum æternus, & origine, cum ex se & per se ipse existat: & auctoritate, cum summam habeat in omnes res potestatem, imperium & ius: & necessitate, cum sine ipso nulla alia causa quippiam possit efficere: ipse verò per se absque ministerio & opera causarum præstare queat, quod nunc ministerio & opera aliarum causarum facit. His an-
notatis quidam Theologi iuniores docent voluntatis libertatem omnino saluam, & integram esse cum ipsa operatione Dei, quoniam hæc tempore non antecedit voluntatis actionem, sed comitatur eam: ita ut Deus & voluntas simul veluti conspirent, atque conueniant ad vnã & eandem actionem & effectum: voluntas quidem suo nutu & arbitratu, Deus verò cum illa operans. Ob-
ijciens, Voluntas non agit nisi ut mouetur, & pendet à Deo in agendo, item non agit, nisi ut Dei instrumentum, hoc est, ut causa mota à Deo, igitur à Deo præueniente excipit motum, & principium motionis. Respondent iidem, agit ut mota, & ut pendens à Deo, agit itidem, ut Dei instrumentum quia agit ut causa secunda. Item quia voluntas nihil boni præstare potest sine Deo cum ipsa operante, cum tamen sine voluntate Deus efficiat sæpe quam plurima, dicitur instrumentum Dei,

quia sine eo nihil boni potest, & cum eo facit quidquid boni præstat. At quia nutu suo, & arbitratu agit cum suum munus & officium obit, dicitur liberum instrumentum. Sed quoniam tota hæc quaestio pendet ex multis alijs, ideo alio in loco commodius tractabitur.

Cap. XXI.

Quanam ratione voluntas sit suarum actionum causa.

PRIMO queritur, An creata voluntas sit suarum actionum causa efficiens. Respondeo, negari non posse quin voluntas sit suarum actionum efficiens causa: alioqui enim ut Damascenus lib. 2. Ortho. fidei. ca. 26. & ca. 27. & ceteri Patres concludunt euidenter, nec laus, nec vituperatio in voluntatis actionibus esset, nec præmium vllius benefactis daretur, nec malefactis supplicium constitueretur. Nam voluntas libera non esset, si suos actus ipsa non gigneret, sed tantum aliunde factos exciperet in se. Amare igitur, aut velle, non est solum, voluntatem actum amandi aut volendi recipere, & habere, sed etiam gignere & elicere. Itaque cum quippiam volumus, & actum volendi producimus, & productum in nobis excipimus, & habemus, & voluntas eo actu à se genito, & in se recepto ad propositum bonum sua se sponte conuertit. An verò potius in agendo, quam in patiando ac recipiendo hoc quod est velle, consistat, quaestio est dubia inter aliquos. Mihi tamen magis arridet eorum sententia, qui putant in agendo consistere: ita ut velle, sit potius volendi actum elicere ac gignere, quam genitum ac productum excipere & habere. Nec item voluntas cum quippiam vult, ad materiam externam, extra se suum actum transmittit, ut ignis cum lignum exurit, suam in lignum actionem transfundit. Dices, Idem actu & potestate simul esse non potest; at si voluntas volendo agit, necesse est ut actu sit quatenus agit: quod si itidem volendo patitur, ergo simul etiam est potestate. Deinde ab vno eodemque principio, multa & diuersa proficisci nequeunt, quia igitur ratione ab vna voluntate tam varijs actus oriuntur? Postremo, si causa nunc quippiam efficiat quod ante non faciebat, necesse est, ut aliqua motio antecedat: ut in singulis causis agentibus cernimus: ergo non potest voluntas aliquid nunc velle, quod antea nolebat, nisi notio præcedat, qua ipsa voluntas extrinsecus mutetur. Verum ad hæc omnia, & singula respondeo, aut nihil omnino concludere; aut tantummodo locum habere in his, quæ necessitate naturæ quippiam efficiunt, & natura ac corpore constant, & per motum agunt. In ijs enim quæ voluntariè & liberè fiunt, voluntas & valet ad volendum, & ad suum proprium actum excipiendum: nam suum actum, quem gignit, excipit. In ipsis etiam naturalibus rebus aqua extrinsecus calefacta, se ad pristinum frigus, & suæ conditionis & naturæ statum reducit: quando enim aqua est, formam suam seruat & retinet, qua veluti principio suas vires amissas recuperat, ac ita per suam formam actu aqua est, & potestate frigida: & ideo quatenus actu aqua, agit, ac se sepaulatim ad primum suæ naturæ statum

Galbr. 2. d.
37. quest.
1. Mai. d.
1. q. 6. Bu-
ri. lib. 3. E-
16. q. 2.

refert ac reuocat; & ex eo quod est potestate frigida, fit actu frigida. Angelus se loco mouet, anima item ratione prædita, & corporis vinculo & nexu soluta, ex vno se in alium locum confert. Sic voluntas, actu est voluntas, & quatenus actus talis, agere ac velle potest, & eadem simul potest in se suum actum excipere, quia eo ipso quod voluntas est, & valet ad gignendum, & ad excipiendum suum actum; quia velle, vt Paulò ante iam dixi, est volendi actum elicere, & excipere: ergo voluntas & agit, & patitur: præsertim cum sæpe voluntas ex appetitione vnus, ad expectandum alterum moueatur, & ex sine sibi proposito sese trãferat ad ea, quæ nos ducunt in finem. Item in causa naturali siue corporea, siue spiritali non contingit, vt nunc quippiam efficiat, vel agat, quod antea nõ faciebat, vel agebat, quin sit prius aliquid mutatum, aut impedimentum submotum: quoniam positus omnibus necessariò ad agendum requisitis, causa naturalis agit necessariò. At in causa quæ sua sponte, & voluntate agit, quamuis sint posita omnia, quæ illa causa ad agendum requirit ac postulat, potest suo nutu & arbitratu agere & non agere, & potest hoc aut illud efficere, & potest sic vel aliter operari. In hoc enim voluntas & actio libera naturali causa & actione distinguitur.

Gab. Mai. Burid. locis citatis.

S. Aug. lib. 10. de Tri. ca. 1. & 2.

Secundò quæritur, An creata voluntas sit tota causa efficiens suarum actionum. Non quærimus modò, an citra Dei auxilium, eiusmodi voluntas possit suos actus efficere, de hoc enim statim dicemus; sed an præter illud commune Dei auxilium, aliqua alia causa creata, cum voluntate conspiret ad actum volendi gignendum. **Constat** inter omnes, cogitatione bonam vel malam, simul cum voluntate cõiungi ad rem eam appetendam vel respuendam: nec enim voluntas potest incognitum velle, vt docet Aug. sicut enim appetitus animalis sequitur sensum, nec potest ad aliquid moueri quin sit sensu perceptum: sic appetitus hominis intelligentia & ratione ducitur, & ad quodcumque se conferat, id necesse est sit ratione conceptum: vtrum verò notitia tanquam causa efficiens cum voluntate conspiret ad volendi actum producendum, dissensio est inter auctores: de qua quæstione nos suo loco iam diximus. **Opponat** aliquis, sæpe nos ardentius amare rem, quam rem illius tamen cognoscimus & cogitamus: ergo poterit cogitatio ita remitti, vt prius ex toto finiat ac desinat, quam actus voluntatis. **Respondeo** nihil inde effici, quia quadiu voluntas quippiam vult, necesse est, vt de eo cogitatio duret ac maneat, & statim, vt rei obiecta cognitio perit, voluntatis actus euanescit. Nec inde fit, vt quò quippiam feruetius amamus, magis illud cognoscamus: potest enim voluntas rem minus cognitam magis amare, quia vult, sed nequit rem penitus ignotam diligere: potest quis pauciora de re quapiam cogitans plus amare, quam alter plura cognoscens de eadè re obiecta: quia in illo pauciora quæ cogitat, iucundiora vel vtiliora apparèt.

Secundò quis obijciat aliquando voluntatem præcipere vt intellectus exquirat id, quod nescit, & vt inquirat id, cuius est animus penitus oblitus: multa itidem scire cupimus, quæ nescimus. Ad hæc respondeo: sicut cum reminiscimur, ex

vno quod est nobis notum, in cognitionem eius, cuius sumus oblitus, deuenimus: sic voluntas, cum quippiam scire studet, mouet rationem, vt ex aliqua re nota, aliam perquirat. Sic cum vocè audis, qua quid significatur, ignoras: vocè ipsam cognoscis quam aure percipis, & rei aliquid esse signum intelligis: sed quia, cuius sit signum nescis, id scire desideras, sic virum bonum, cuius faciem nunquã vidimus, amamus, quia virtutes eius audiuius; & nos ad aliquid amandum, laudantium & predicantium accendit auctoritas. sæpe ex auditis vel lectis rebus, studia discernentiũ excitantur. **Postremò** aliquis dicat, fieri posse vt Deus actum voluntatis cõseruet sine vllò actu rationis, cū sint actus à se iniuncti numero & re distincti. **Respondeo**: sicut voluntatis actus absq; actu intellectus naturaliter gigni non potest, ita nec naturaliter cõseruari. Vtrum verò potestate diuina aliter fieri queat, dubium est. Nam quidam Theologi id fieri posse contendunt; alij verò negant. Quicquid sit, certè si Deus cõseruaret, per eum actum voluntas nihil veller, quia nihil sibi haberet obiectum: sicut si Deus sine re visa cõseruaret in oculo visionem quatenus qualitas quædã est, nihil per eã oculos videret. **Dices**, quid ni poterit Deus voluntati boni ostendere & obijcere, & cum ea simul cõspirare ad illud volendum, absq; hoc quod ratio huiusmodi bonum cognoscat & offerat voluntati? **Respondemus**, nos de eo loqui, quod per naturam fieri potest, per quam bonum obijci, & offerri voluntati non potest nisi ratione perspectum; & negamus etiã simpliciter aliqua potestate fieri posse, vt voluntas velit aliquid, nisi id ratio cognouerit: quoniam voluntatis obiectum est bonum, quod ratio perspicit.

Tertiò quæritur, An vnico temporis momento possit voluntas suum actum elicere. **Respondeo**: quãuis olim inter Philosophos dubiatum fuerit an res aliqua fieri queat vno temporis puncto; id tamen negari nulla ratione potest: nã multa sunt vnico temporis momento, vt lumẽ in aere, visio in oculo, & alia similia. Aristoteles quoq; visio, inquit, quouis in tempore perfecta est: nihil. nisi deest, quod postea factum, speciei ipsius perficiat: quasi dicat, Tota sit simul, & nõ per partes cum tempore aut motu. Quare ibidem docet, delectationem totam simul fieri posse, & non per partes. Ex quo fit, vt vno temporis puncto mereri, aut peccare possit voluntas; vt si de bono quod honestum est, gaudeat, vel id amet & appetat, aut de eo quod perperam eger, doleat, aut quæ turpia sunt, odio prosequatur; vel contra, si in eo quod turpe est, tanquam vtili & iucundo oblectetur, aut id concupiscat & diligat.

Quartò quæritur, An voluntatis actus esse queat tantummodò ad vnum temporis punctum. **Respondeo**, dissensionem esse inter Philosophos, an res aliqua possit subsistere ad vnicum tantum temporis momentum. **Ego magis eorum sententiã probo**, qui id affirmant: sicut etiã existit ipsum temporis punctum. Et tunc res illa inciperet per primum esse, & desineret per vltimum esse: ita vt verum esset dicere, nunc res est, & ante hoc proximè non fuit, & nunc est, proximè verò post hoc non erit, quare non sequitur, vt res illa eodẽ puncto temporis sit, & non sit. **Dices**, cum est, desinit, ergo cū est, nõ subsistit. **Respondeo**, rem desinere, non so-

lùm cum

Mai. loca sup. cit. Al. mai. q. de libertate voluntatis, ubi citat Scotũ Gregorium, O. chonum. Arist. 1. 10. Ethic. 2. 4.

Med. 12. q. 10. art. 4.

lum cum per motum progreditur, ita ut amplius non sit, sed etiam quæ cum nunc sit, proximè post hoc non erit: sicut res dicitur nunc incipere quia nunc est, & proximè ante nõ fuit. Nam sic etiam desinunt, & incipiunt ipsæ tẽporis momenta. At inquit, si res potest ad solum tẽporis momentum existere, sequitur ut eam Deus reparare queat in proximo tẽporis momento, quod est absurdum; cum duo tẽporis puncta sibi proxima esse queant. Respondeo, ex hypothesi, si res tantummodo ad vnum tẽporis punctũ existat, nequit reparari in proximo tẽporis momento; sicut vnum tẽporis punctũ existit ad vnu momentum, & tamen non sequitur proximè post ipsum aliud tẽporis punctũ, sed tempus ita etiam, ex hypothesi, si Deus vnum Angelum creauerit subito tẽporis momento, nõ poterit alius Angelus creari in puncto tẽporis proximè post primum sequenti, sed creabitur in alio momento distanti & remoto a primo. Nihilominus tamen quemcumq; actum bonũ voluntatis, quatenus qualitas quædam est, potest Deus simpliciter quocumq; tẽporis puncto reparare, sicut potest Angelum in nihilum redactum, iterum creare quocumque momento: quia fieri potest ut reparetur in momento, quod sit totius alicuius tẽporis finis & terminus. Oppones, id quod durat, necesse est, ut ad tẽpus quamvis breue & exiguum, stet & maneat: id enim durat, quod cum motu, & in tempore subsistit. Ergo nihil potest ad punctũ tẽporis existere. Respondeo, nominis esse quæstionẽ, non rei, An quod ad vnu tẽporis momentum subsistit, durare, stare, manere, & conservari dicatur: eo quod hæc id significare videantur, quod ad aliquam tẽporis moram est; ita ut quamvis res quæ durat, manet, stat, & conservatur, per se successione careat, quia tota simul, non per partes est, nihilominus tamẽ subsistat ad tempus; quod quia cum motu est, non totum simul, sed per partium successione existit: verum quicquid sit de hoc, nemo sane negaverit, quin aliquid ad punctum tẽporis subsistat, siue durare, siue non durare dicatur.

Quintò quæritur, An vno tẽporis puncto productus voluntatis actus, ad tẽpus postea cõtinuari possit, ut si quis quippiã amet, vel odio habeat. Respondeo, non esse dubitandum quin hoc fieri queat: & ideo potest quis ad tempus amando mereri, vel odio aliquid habẽdo peccare. **Obijcies,** id si detur, inde fieri, hominẽ infinitum posse mereri præmiũ, aut pœnã. Ut si fingamus ad breuem tẽporis morã, ad quadrãtem videlicet horã, in bono, vel malo voluntatis actũ persistere, cum in quavis tẽporis parte sint infinita momenta: sit, ut si in quovis tẽporis puncto homo mereretur, ad illius tẽporis finem & exitum infinitè mereatur. Sed negamus, aliquid inde concludi. Nam si ponamus semel in primo horã puncto certum aliquid per actum voluntatis hominem meruisse, fieri nequit ut tantundem mereatur in puncto horã proximo; sed solũ in tempore proximè sequenti: quia post primũ punctũ horã non sequitur proximè aliud punctum, sed tempus; & ideo in tẽpore erit secundũ hominis meritũ, quod potest esse minus, vel maius, vel æquale primo. Sed quantumq; sit etiam exiguum (nec. n. est meritum minimum; quo aliud minus esse nequeat) potest in-

finitiõ diuidi; ac ita meritum hominis in toto illo tempore tale est, ut prius minor pars illius, subsisterit, & prior minor & minor: ac proinde sequitur, ut ad finem totius tẽporis non sit infinitũ meritum voluntatis, quamvis toto eo tempore interruptum nõ fuerit. Quoniã etiam si voluntas in primo horã puncto certum quid meruerit, & meritũ continuaverit, postea ad quadrãtem horã, in primo tamẽ puncto meruit, in proximo verò mereri tantundem non potest, sed in tempore proximè sequenti; quia proximè nõ punctum, sed tempus consequitur; & in eo tempore voluntas aut meretur tantundem, quantum meruit in primo puncto, vel minus, vel maius præmium: sicut etiã in naturalibus, si accretio vel diminutio formæ, vel qualitatis cõtinuo fiat per partes minores, & maiores, sit cum motu & tempore, sicut etiam incipit ac desinit, si verò interruptio fiat, fieri poterit per minimas partes, quæ esse possint, siue per partes æquales, siue maiores.

Sextò quæritur, An Deus cum voluntate creata cõspiret ad bonos eius actus tanquam causa proxima, an potius tanquã remota, quamvis alioqui principalis: & generatim quæri potest an Deus omnium effectũ, qui a causis creatis proficiscitur, proxima causa sit; **Ratio quæstionis est,** quia videtur esse remota causa, nõ proxima; siquidem Ecclesiast. 15. dicitur: *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui.* Adiecit mandata, & præcepta sua. *Si volueris mandata servare: Apposui tibi aquã & ignẽ: ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita, & mors: bonũ & malum, quod placuerit ei, dabitur illi.* B. quoque Aug. sic Deus, inquit, *res quas cõdidit, administrat, ut eas agere proprios motus sinat.* Ansel. item; *Deus facit omnes actiones, & omnes motus; quia ipse facit res, a quibus, ex quibus, & in quibus sunt: & nulla res habet ullam potestatem volendi, aut faciendi, nisi ipse dante.* Idẽ rursus: *Non Deus qui prædestinat, facit voluntatem cogẽdo aut resistendo voluntati, sed in suo esse dimittendo.* **Respondeo,** Deũ esse causam omnino proximam omnium effectuum, qui a creata voluntate, vel natura sunt. Et in hac parte meritò quidẽ ab omnibus Theologis refellitur Durãti sententia in 2. sent. vbi, ne fateri cogereretur, peccata in Deum, ut auctorẽ refelli, dicere maluit, Deum eorum operum etiam bonorum, quæ a creata voluntate sunt, non esse proximam causam; sed solum dare voluntati naturam, vim & potestatem agendi, & eam pariter conservare: & voluntatem ipsam per vim suam proximè datam, & conservatam a Deo suos actus, siue rectos, siue prauos elicere, & gignere. De malis actibus suo loco dicemus, de bonis in præsentia.

Quod ut clarius intelligatur, animadvertendũ est, causam dici proximã multis modis. Primò cõparatione effectus: talis est quæ producit effectũ, & nihil aliud eo effectũ prius, vnde cũ ignis alterum ignẽ procreat, non est hoc modo causa proxima: nam prius quã lignũ sibi subiectum in ignem cõuertat, illud exurit ac siccat. Altero modo dicitur causa proxima ratione ipsius causæ, quæ ita gignit effectũ, ut inter ipsam, & affectum nulla alia causa sit interiecta, quam faciat, & ex qua tota & sola generetur & existat effectus: & hoc modo auus non est causa proxima nepotis; sed remota, auus. n. gignit patrẽ, & pater sine auo filium

S. Aug. li. 7. de civit. Dei ca. 20. Anselm. in lib. de concor. præc. Dei cum lib. ar. pro. p. finem. Ansel. de concor. præc. destim. Dei cum li. ar. cap. 1. Dur. in 2. dist. 1. q. 5.

procreat. Tertio modo dicitur causa proxima, quæ loco & situ corporis interiecti, ab effectu nõ distat: & hoc modo rex cū per suos magistratus, & administratos Rempublicam gubernat, non est causa proxima gubernationis, nec talis est, cum dominus opera serui vel famuli quippiã efficit; nec artifex, qui instrumētis adhibitis aliquid facit; nec tu cū brachio & manu baculum moues, & aquã baculo; nec sol, qui lumine, & suo ad nos accessu, & recessu multa in terra gignit & procreat. Quarto modo dicitur causa proxima, quæ efficit aliqua sua vi & potestate, nõ aliena; & talis non est seruus cum ex pecunia, & iussu Domini eleemosynã indigenti porrigit, nec tales sunt Regum, & Principum administrati, qui regia potestate Rempublicam administrant.

His positis Deus siue cum creata voluntate ad actus liberos, siue cum natura ad necessarios effectus cõspicit, modis omnibus est causa proxima omnium effectuum, qui sunt. Nam in primis vt aliquid faciat, non necessariõ quicquam aliud efficit, quod sit prius illo effectu quem facit: neq; .n. indiget, sicut ars & natura, re aliqua, quam operi præmittat. Secundo, inter ipsum & effectum quẽ præstat, non est interiecta creata aliqua causa, quæ sola sine Deo faciat per vim suam & facultatem datam, & conseruatam ab ipso. Nam vt statim subijciam, non solùm natura & facultas a gendi est à Deo, sed etiam omnis motio & omnis actio; eo quod motio, & actio aliquid re ipsa est, at sine Deo nihil existit aut est. Item si motio & actio sine Deo esset, Deus ipse omnipotens non esset, nam à creata causa aliquid existeret, quod à Deo non fieret. Tertio Deus est omnium effectuum causa proxima, ita vt nulla alia causa inter ipsum, & effectum subsistat cui soli proximè adsit Deus, & ab effectu, loco, & situ corporis interiecti distet, nihil enim est, à quo Deus loco distet: est enim vbique, & in omnibus per se ipse præsens. Et cum motio, & actio cuiuscunque causæ creatæ sit reuera aliquid, vt dixi: necesse est vt ipsi motioni & actioni proximè & per se sit Deus ipse præsens.

Eccles. 15.

Ex his etiam peripicitur, Deum esse omnium, quæ sunt, proximam causam vi & potestate, quoniam natura & vi sua non aliena virtute agit: alioqui enim nec esset prima omnium causa, nec infinitæ virtutis, nec omnipotens. Per se ipse agit, & non aliunde motus ac pendens, quoniam ex se, & per se ipse subsistit. Et cū in Scriptura dicitur, hominem esse relictũ in manu consilij sui; id propterea dicitur, quia data est homini rationis & intelligentiæ vis, qua agenda, & fugienda perspicere queat; & voluntas qua sponte sua possit eligere & sequi quod malit: sed sine Deo operante cum homine, nec ratio perspicit, nec voluntas eligit: Neq; enim homini datæ sunt istæ facultates, vt per ipsas sine Deo quippiã agat vel faciat, sed vt cum eo agat & efficiat. Et hoc est quod Augustinus, & Ansel. docere voluerunt, facultates ac vires agendi esse creatas à Deo, quib; res suas functiones & opera exequantur & præstant, sed non sine Deo. Dices, Deum ministerio & opera rerum creatarum facere quæ in mundo fiunt, ergo non est causa proxima eorum effectuum: & S. Tho. 1. p. q. 107. a. 6. docet, Deum gubernare quædam medijs

alijs causis. Respondeo, solùm argumento confici, Deum nõ solùm per se præstare quæ fiunt, sed sua sponte & voluntate vt rerum creatarum naturis, viribus & facultatibus ad faciendum quod per se ipse, si veller, facere posset. Dedit quidem rebus ipsis vires, quibus, dum manent, & conseruantur à Deo, possunt; sed nõ quibus faciant sine eo cum ipsis agere: Dati sunt homini oculi, & vis siue facultas, qua cernere queat, & tamen nõ cernit in tenebris sine lumine: datum est animantibus quod possint viuere, & tamen sine alimentis non viuunt. Aliud igitur est te habere quo possis, aliud te habere quo facias; multis datur primum, secundum non item: vt tradit Aug. in lib. de corr. cõ. gra. ca. 11. cõ. 12. in operibus pietatis, gratiæ, & salutis, sed idem iuris est in operibus ciuilibus.

Septimò quaeritur, An Deus agens cum causis creatis, dici possit tota causa effectus, an nõ. Gab. Ocham, Gregorius, & alij ingenue fatentur, Deum esse causam partialem, vt ipsi vocant, & nõ totam: hoc est, quidẽ perfectam causam, & quæ totum effectum, non partem producat; sed non esse totam causam effectus, quia nõ sine causa creata, sed vna cum ea producit effectũ. Alijs tamen hæc sententia nõ placeat, qui sentiunt & Deũ esse totã causam, & ipsam pariter causam secundã esse totã, sed vtramq; causam esse totã sui generis & ordinis. Sciendũ est, causam posse dici totã multis modis. Primo, cõparatione effectus, & talis est ea, quæ totum effectũ producit, & non partẽ ipsius: v. g. multi ligna portant, & in vnũ locum coaceruant, ex quibus fit lignorum cõgeries: singulorum suam partẽ detulerunt, ac proinde nullus eorum est tota causa. Sic quidam vnam societatem contrahentes, operã, industriam, artem, & pecuniã in cõmune conserunt, suam quisq; partem. Secundo modo dicitur causa aliqua totã, nõ quidem cõparatione effectus; sed ipsius causæ, quia est totũ præstat effectũ, non tamen nisi cū alia causa coniuncta, quarum neutra per se satis esset: vt cū duo simul nauem trahunt, è terra simul idem pondus attollunt, vel simul trabem deserunt. Tertio modo dicitur tota causa, quæ sine alia eiusdẽ generis gignit effectũ, quamuis nõ sine cã alteri; generis. Sic interdum quatuor genera causarum ad eundẽ effectum cõcunt, materia, forma, efficiens, & finis. Quarto modo causa dicitur totã, quæ sine alia eiusdẽ ordinis parit effectum, quamuis non sine alia alterius ordinis causa. Talis est secundũ Arist. equus, qui vna cum sole gignit equum. Gab. itaq; & alij cum ipso Arist. docet, Deum causam totam non esse eorum, quæ per naturam, vel per voluntatem creatam efficiuntur, quia non Deus solus per se, sed per naturam & voluntatem facit: totã .n. causam appellant, eam quæ sola per se effectum progignit: quare nec Deus, nec humana voluntas, tota est humanarũ actionum causa, eo quod nec Deus eas per se, nec sine Deo humana voluntas producat. Ceteri verò dicunt Deũ & simul ipsam humanam voluntatem totã esse causam, quia etiam si Deus nõ sine homine, & homo nõ sine Deo effectum faciat, homo tamen quamcunq; aliam eiusdẽ generis, & ordinis causam excludit, & Deus vnã cum eo sine alia tamen eiusdẽ generis, & ordinis causã conspirat; & ideo vterq; est sui generis, & ordinis tota causa

Bonau.

Gabr. 2. d.
1. q. 2. ar. 1.
notab. 2. et
d. 37. q. 1.
a. 1. ad arg.
De seruis
via. cõ.
quinta
via. Greg.
1. d. 45. q. 1.
ar. 1. concl.
5.

Bonaui. in 1. sent.
dist. 38. a. 1.
q. 2.

Bonaui. in 1. sent. de causa futurorum euentuum loquens; futurum, inquit, in triplici differentia est: quoddam, cuius Deus est tota causa: vt sunt illa quæ creantur: Quoddam, cuius creatura aut voluntas est tota causa, vt sunt defectus, & peccata: Quoddam, cuius Deus, & creatura simul sunt causa, vt sunt opera naturalia, & moralia, quia Deus creaturæ cooperatur: sic ille. Quicquid fit, negandum non est, Deum cum natura vel humana voluntate operantem, esse totam causam; nec dicendum est, causam talē esse qualis est is, qui vnā cū alio nauem trahit, vel trabem defert, vel pondus attollit: quia in his, quamuis duo se inuicem iuuent, nec vnus sine altero faciat effectum; neuter tamen alteri efficiendi vim & facultatē præstat, vel alterum mouet ad faciendum, vel alteri causa est vt faciat: vterq; cum altero facit. At Deus naturæ & voluntati ad agendum vel faciendum vim & potestatem præbet, & facit vt ipsa natura vel voluntas agat vel faciat, quæ alioqui nihil faceret per se, quamuis agendi & faciendi vim & facultatem datam & conseruatam haberet. Deus itidem quamuis sine natura & voluntate, opera, & functiones earum non præter, & per se tamen ipse citra naturam, & voluntatem potest præstare si vellet. Atq; hinc quoq; efficitur, vt quamuis vnus sine altero pondus per se attollere, vel trabem deferre nequeat, tentare tamē & conari per se possit. At voluntas humana, vel quæcunq; alia natura creata nihil sine Deo tentare conariue potest. Deniq; in duobus simul nauem trahentibus, vel trabem aut pondus deferentibus, ordo nō est, quo vnus moueatur ab altero: at inter Deum & voluntatem siue naturam necessarius est ordo: ita vt natura, vel voluntas nihil planē efficiat, nihil possit sine Deo, nec res aliqua creata cogitari si giuē potest, quæ sine Deo quippiam agat vel efficiat, tum quia nihil est creatū quōdā Deo & subsistendi, & mouendi, & agēdi principium, & vim non habeat: tum etiam quia Deus ipse est omnipotens, & ideo sicut nihil est verū, quod eius sciētia latere possit; sic nulla est res, nulla actio, nulla motio, quæ eius potestatem effugiat. vnde Augustinus præclare: *Illum Deum colimus*, inquit, qui naturis à se creatis & subsistendi, & mouendi initia, progressus, finesq; cōstituit. Obijciēs: si Deus tota est causa eorum quæ fiunt, ergo causæ creatæ, siue naturales, & necessariæ, siue voluntariæ & liberæ nihil agunt. Respondeo, nihil argumento concludi: quia Deus licet sine natura, & voluntate posset opera præstare, non tamen præstat: voluit enim vt ipsæ etiam creatæ causæ per vires sibi vnā cum naturis inditas efficerent, ac proinde non solum Deus per se, sed vnā cum ipsis agit, certo tamen inter Deum & ipsas ordine, vt dixi. Insuper, ergo Deus & causæ creatæ vel vnā, vel duplici actione operantur: quod vtrumq; falsum est. Non vnā, quia nō vnā agēdi facultate: nō duplici, quia vnus tantum est effectus: sicut cum nauis vnā trahitur à multis, vel pondus simul à pluribus deferatur. Respondeo, actionem posse dupliciter accipi, aut ratione effectus, aut ratione principij & potestatis agendi. quod attinet ad effectum, vnā potest dici actio, quia vnum est quod fit, non plura: quod verò ad principium & vim agendi spectat, duæ possunt dici actiones; quia duo sunt

principia agēdi, & à duobus principijs actio manat ac surgit: Cæterum actionem primo modo frequentius solemus accipere.

Octauo queritur, An Deus quando cum natura vel voluntate operatur, ipsam moueat & applicet ad agendum: S. Thomas apertè sic ait: *Deus non solum dat formas rebus, sed etiam conseruat eas, & applicat ad agendum, & est finis omnium actionum.* Ibidem etiam: *Deus, inquit, non solum mouet, & applicat formas rerum, & virtutes earum ad agendum, vt artifices, sed etiam dat & conseruat.* Quibusdam difficilis admodum videtur hæc S. Thomæ sententia, videlicet quod Deus moueat, & applicet ad faciendum causas à se creatas. Nam cum ignis, inquit, materiam sibi obiectam exurit, immotus comburit; quod si ad exurēdum moueretur, & applicaretur à Deo, nō nisi in se mutatus exureret. at re ipsa nihil excipit in se, cum lignum exurit. Deinde si Deus ignem ad vrendum, & aquam moueret ad refrigerandum, cum ille vrit, & hæc refrigerat, Deus ipse non esset causa proxima, eo quod non ageret nisi mouendo ignem ad vrendum, & aquam ad refrigerandum: prius enim Deus in ignem, vel aquam motum imprimeret, quam vnā cum igne vreret, & cum aqua refrigeraret: ac proinde causarum creaturarum effectus non sic à Deo prouenerent, quin alij effectus anteirent. Accedit quod ignis ad vrendum, nullo alio motu & applicatione indiget, nisi Deo vnā cum ipso ad vrendum agente: nam in se ignis vrendi vim habet, dum ea manet, pendet, & conseruatur à Deo: ergo si ei ligna aptè disposita subijcias, sine alio motu vreret; alioqui enim si motu indiget, satis virium à Deo non habuit ad vrendum, siquidem motu sibi impresso reditur efficacior. Id quoque probant testimonio Theologorū; è quibus Gabriel ait: *causa secunda non ita mouetur à prima, quasi prima aliquid de nouo causet, vel influat in voluntate, quo voluntas velit, sed quia producit voluntatem liberam, ponens actum suum in sua potestate.* Et alibi docet, inter Deum agentem cum causa secunda, non esse alium ordinem, nisi perfectionis, illimitationis, & necessitatis; eo quod Deus, inquit, sit causa perfectior, & illimitator, & sine quo nullo modo effectus à causa secunda fieri possit. Item Gregorius Ariminensis: *Prima causa, & causa secunda sine ordine in agendo conueniant, hoc sensu, quod vnā non agit mediante alia, nec tamen à causa; quia secundum ordinē Diuine prouidentie conueniunt, quæ ab æterno statuit, vt approximatis rebus, quibus inditurus erat causales virtutes alijs quas facturus erat, horum effectuum susceptiuas, ipse ad coagendū concurreret.* Scotus ait, causam secundā agere in virtute alterius, non est recipere tunc aliquid ab illo altero, sed tantum habere ordinē inferiorem ad illud alterum agens in suo ordine simul. Et paulo post: *Ex hoc patet quod causæ primæ in causam secundā propriè dicantur, quando simul agunt, non est influentia noua, quæ sit creatio alicuius inherētis causæ secundæ, sed influentia ibi est determinatus ordo istarum causarū in agendo effectū cōmunē.* Hæc ille. Sic etiā Dionys. Cist. 2. d. 25. *Cæterum mihi videtur verissima S. Tho. sententia; eam enim planē videtur August. tradere lib. 3. de Trin. c. 3. 4. 5. & 6. nam c. 4. ait: Nihil fit visibiliter, & sensibiliter, quod non de interiori, inuisibili atque intelligibili aula summi Imperatoris aut inbeatur, aut permittatur, secundum ineffabilem iustitiam prætorum atque pænarum, gratiarum & retributionum in ista totius creaturæ*

S. Tho. 2. p.
q. 105. ar. 3.
ad 3.

Gabr. 2. d.
3. q. 1. ar. 1.
§. Ad secundum in eadem via.

Idem 2. d.
2. q. 1. ar. 3.
dub. 5. ad 2.
Greg. 1. d.
45. q. 1. ar. 1.
post. conclusionem.

Seco in 4. d.
2. q. 1. ad vltimum.

Geneft.

amplissima quadam, immensa; republica. Et paulo post: cum hæc omnia Deus operetur, mouens prius inuisibilia ministrorum, sine animis hominum, sine cunctorum spirituum sibi subditas seruitur. Et cap. 5. Quis ea facit que in terra gignuntur, nisi qui dixit, vt hæc terra produceret, & in eodem verbo suo, quo creauit, regit, atque agit. sic ille. Deinde inter primam causam agentem, & secundam est ordo, quo vna necessario pendet ab altera: ergo secunda non agit, nisi à prima ad agendum mota, & applicata. Aduerendum, inquit Almainus, tract. 1. Moral. cap. 1. est, quod causa prima non solum causa effectus producti à causa secunda, sed etiam est causa, vt causa secunda producat talem effectum. v. g. cum voluntas agit volitionem, non solum Deus est causa volitionis, seu etiam est causa, quare voluntas illam producat volitionem, hæc ille. Ideo enim dici videtur causa secunda, quia mouetur à prima; alioqui enim solum esset causa cum prima, sicut cum simul duo trabem portant, vbi quia vnus ad portandum non mouetur, & applicatur ab altero, dici non potest causa secunda alteri comparata, sed est simul cum altero causa. At verò Deus non sic agit cum causa secunda. verbi gratia, Deus & ignis ligam exurunt, non præcisè tanquam duo nauem trahentes. quod ex multis perspici potest. Primo, cum duo simul nauim trahunt, vnus non facit vt alter trahat, sed simul cum altero trahit, & ideo ad trahendum non mouet, & applicat alterum: sed Deus non solum cum igne vrit, sed etiam facit, vt ignis vrat: quia sicut ignis non subsistit, nisi Deo volente & faciente vt subsistat; sic non vrit, non mouet, non efficit, nisi Deus velit & faciat, vt vrat, moueat, efficiat. Secundo cum duo simul nauem trahunt, vno deficiente, alter non potest trahere, nisi in eo virtus duplicetur, ita vt suppleatur efficacitas alterius. Ceterum cum Deus & ignis vrunt, etiam si ignis in totum deficeret, non egeret ad vrendum aliqua virtute supplete efficacitatem ignis, tanquam cause ad vrendum simpliciter necessaria; quia nulla causa deesset ad id penitus necessaria; sed solum ea, quam Deus cum rerum naturas instituit, & eorum ordine seruato operatur, voluit, vt secum ad vrendum conueniret, qui est ignis. Tertio, vt rectè cum Petro Aliacensi Gabriel ait, plus facit Deus producendo cum causa secunda aliquem effectum, quam si eundem per se ipse sine causa secunda præstaret; quia cum facit cum causa secunda, ipse non solum producit effectum, sed etiam facit vt causa secunda cum eo efficiat, quod in duobus nauem trahentibus non contingit. Cum ignis vrit, aqua refrigerat, non nisi volente Deo, & decernente vt ignis vrat, & aqua refrigeret, ille vrit, & hæc refrigerat: alioqui enim ignis vreret, & aqua refrigeraret solum id sciente & permittente Deo, non autem volente, quod certe dici non potest. Obijcies, ignis cum vrit, in se nihil excipit. immotus enim vrit, ergo Deus eum ad vrendum minimè mouet, & applicat; eo enim ipso vim aliquam; & virtutem imprimeret. Respondeo, in hoc causas secundas ab instrumentis artificum distingui, quòd instrumenta artifex mouet, & in eis nullam vim, & virtutem aliam nisi motionem imprimit, & idcirco instrumenta immota nihil efficiunt: at cause secundæ, cum sunt institutæ, vires & facultates na-

turæ suæ accommodatas acceperunt, quibus possent, non quibus facerent sine Deo, & ita cum faciunt, non faciunt nisi Deo volente, & decernente vt faciant. Cum creatus est ignis, datum est illi quo posset vrere: deinde cum vrit vult, & facit Deus vt vrat: nullam virtutem denuò recipit, quæ possit, nihilominus non vrit nisi Deo ante volente vt vrat, & motum excipit, quo vrat, & præcedit Dei voluntas, vt vrat: quare cum vrit, hoc habet, quoniam Deus vult, & volendo facit vt ignis vrat. Ignis igitur immotus vrit, quia nullam vim denuò aut virtutem excipit qua possit; sed nihilominus vrit, & hoc ipsum quod vrit, & vrendo efficit, habet, quia Deus vult vt vrat, & faciat; sed nunquid quando ignis vrit, mouet eum Deus ad vrendum? Mouet quidem non quia vim, virtutem, formam vllam denuò imprimit; sed motionem, qua Deus mouet, & ignis mouetur; neque enim fieri potest vt Deus ignem moueat ad agendum, & ignis non mouetur. Quid est, dices, ignem ad vrendum mouere? Respondeo nihil aliud esse nisi Deum vt igne ad vrendum, nam Deus sine igne vrere potest: at ignem adhibet ad vrendum; sed quid est Deum igne vrit, vel ignem adhibere ad vrendum? Respondeo Deum igne vrit ad vrendum, est ignem mouere ad vrendum, quia vult vt vrat, & volendo motionem in igne imprimit, qua vna cum Deo vrit ignis, motus ab ipso Deo ad vrendum. Causa igitur secundæ à Deo ipso mouentur & applicantur ad suas functiones, & opera: quoniam Deus in ipsis motionem imprimit, & ideo mouendo facit, vt causa secunda faciat; quoniam vult, decernit, ac mouet vt faciat. Et hoc est quod dixit S. Thomas, mouet & applicat causas secundas ad agendum. Dices; Quid est hoc quod dicitur: Deus facit, vt ignis faciat? Respondeo; nihil aliud, nisi Deum velle vt ignis vrat ea vi, & facultate quæ initio accepit: sic etiam Deus vult vt tu hoc, aut illud velis, vult vt sic, & non aliter loquaris: vult vt hoc loco, & tempore disputes. vnde cum Deus naturas instituit, vires agendi, vel faciendi tribuit, & ideo natura quæque cum facultate sibi à Deo data, & conseruata potest, sed nunquam ager, aut faciet, nisi Deus velit vt agat, aut efficiat. cum igitur Deus facit vt natura faciat, nõ nouam tribuit facultatem & vim qua possit, nec formam vllam qua in se natura mutetur; sed vult vt faciat. Deum esse causam alicuius, ait Almainus, non est, nisi Deum velle, vt illud sit, vel fiat. Hoc autem fit, quia cum ignis lignum vrit, Deus non solum cum igne facit calorem, quo lignum exurit; sed etiam facit ipsam actionem, qua lignum comburitur ab igne: hoc autem esse non potest, nisi Deus pariter faciat, vt ignis vrat. Nam quemadmodum actio, qua lignum exurit, quia in se ipsa boni aliquid est, nequit esse nisi Deo volente, & faciente vt ipsum lignum vratur, sic etiam actio, qua ignis vrit, cum in se bona sit, non est, nec esse potest, nisi Deo volente, & faciente vt ignis vrat: Nam quicquid boni fit, non nisi Deo volente fit; & quicquid boni aliquis vult aut facit, non vult aut facit nisi Deo volente vt velit aut faciat. Et secus est, quando actio ex parte eius quod patitur, bona est; ex parte verò eius quod facit, peccatum est, vt cum martyr iussu tyranni

pulsatur

Gab. 4. d. 1
q. 1. a. 1. no.
1a. 3. & Ru
ardus super
ar. 7. de lib.
arbit. con-
tra Lutet-
rum.

Alma. tra.
1. Mora. c. 1

pulsatur ac creditur, ex parte martyris bona est pulsatio qua afficitur, & quicquid boni in ea est, Dei munus, beneficium, & opus est; ex parte vero tyranni, vel carnificis martyrem verberantis, mala est, & Deus non vult, nec facit, ut tyrannus perperam agat, & iniurie martyre pulset ac verberet. **Obijcies**, satis esse ad generale auxilium, quo prima causa cum secunda operatur, si prima causa sponte sua cum secunda producat totum id, quod fit, videlicet actionem & effectum in materia susceptum: nec opus est ut causam secundam, ad agendum moueat & applicet. nam in peccatis, quae perperam committuntur, cum voluntate humana Deus etiam operatur id, quod fit, & est, & tamen Deus ipse non facit, aut vult ut quis peccet, nec voluntatem ad peccandum fleat aut mouet. **Respondeo**, quod Deus velit & faciat ut nos bona velimus, & faciamus, & quod non velit, aut faciat ut nos peccemus, differentia non solum prouenit ex parte Dei, cuius potestas nec crescit nec minuitur, ita ut maior minorque sit, sed ex ipsa etiam natura, & conditione eorum quae fiunt. nam bonorum, non malefactorum, Deus est auctor primus: peccata etenim non facit ipse, aut vult, sed permittit longe ante praenoscens. Et id eo quod Deus alioqui omnipotens non velit, aut non faciat peccata, licet cum voluntate peccante operetur id, quod in peccato re ipsa est & fit, propterea est, quia peccatum fieri non potest Deo volente, & faciente ut quis peccet: at bona quae natura facit vel voluntas, fieri nequeunt nisi volente & faciente Deo, ut ipsa voluntas vel natura faciat. Haec enim rerum, quae fiunt, conditio est, ut aliae sint quas volumus, & facimus, praecognoscente quidem, & permittente Deo, sed non volente & faciente ut faciamus: aliae vero sunt, quas volumus & facimus Deo volente, & faciente ut efficiamus. quemadmodum non est in Deo minor voluntas siue potestas, quam scientia: haec enim & illa aequae est infinita & immensa: & tamen non omnia, quae Deus cognoscit, vult, aut decernit, & facit ut faciamus, nam peccata nouit, & tamen non vult, nec statuit ut faciamus. *In bonis operibus*, inquit Anselmus, lib. de concord. praescien. Dei cum lib. arbitrio prope finem, *Deus facit quod sunt, & quod bona sunt: in malis vero facit id, quod sunt, sed non quod mala sunt.* Nec ex dictis colligitur, contingentes & fortuitos euentus ex natura rerum tolli. nam in natura sunt multae causae, quae & impediti queunt, & re ipsa impediuntur interdum Deo volente, & faciente, ut haec vel illa causa hanc vel illam impediatur: nec tamen Deus seipsum impedit, quia id euenit, quod ipse voluit; ut eueniret: Creaturae causae sese aliquando impediunt, Deo nihil est fortuitum, sed naturae, vel voluntati creaturae, quae nec omnia praefiniunt, nec omnia prauidit antequam eueniant, quibus si fortuito aliquid accidit, Deus ipse decernit. **Nec in hac parte contra S. Th. sententiam, quam verissimam puto, Scotus, Gregor. Gabriel, & Dionys. supra citati aliquid dixerunt, quoniam solum locis ante productis docent, effectum non prius a Deo quam a causa secunda produci: quod aliu sensum habet, ut constat ex dictis.** Si dicas, Ignis sua natura vult, voluntas suo arbitratu deligit, ergo non solum habet sua natura ignis quo possit vre-

re, sed etiam habet quo vrat, & voluntas quo velit & eligat. **Respondeo**, ignis, dum eius natura, & vis vrendi manet & conseruatur a Deo, habet eo ipso naturaliter quo possit vrene, non tamen eo ipso habet quo vrat, alioqui semper vreret. nam sicut naturam & vim vrendi non habet nisi Deus det & conseruet, sic nec vrit, nisi Deus velit ut vrat. Pari ratione homo, dum natura eius manet, & conseruatur a Deo, liberum habet arbitrium, si mentis sit compos, quo possit velle & eligere bonum, sed non eo ipso vult & eligit, nisi velit Deus ut velit, & eligat.

Cap. XXII.

De amore actu voluntatis elicitio.

PRIMO queritur, Quidnam sit amor in voluntate. **Respondeo**, esse actum, quo voluntas vult alicui bonum intelligentia vel ratione perceptum, ac iudicatum. est enim primus voluntatis actus quo res bona per rationem oblata voluntati placet, grata & accepta habetur: quae boni approbatio confirmata amor est, & veluti quidam corroboratus in animo voluntatis complexus. Quare odisse nihil aliud est nisi velle alicui malum. Ex quo efficitur, ut Deus cuncta, quae facit, amet, quia amare, est velle alicui bonum: sed Deus nihil condit ac procreat, quin tribuat ipsi bonum, nam faciens res, causa est ut res ipsae sint; & hoc quod est rem esse, est aliquid boni: ideo Deus siue faciens siue conseruans res, amat eas, quoniam fecit ut essent, ac seruat eas, ne in nihilum, ex quo ipso auctore, fluxerunt, penitus relabantur. Solum vero peccatum odit Deus, quia vult, ut peccatum non sit; ipsos vero peccatores partim odio habet, & partim amat: diligit quidem eos, quatenus naturam & reliquas omnes naturae conditiones habent: vult enim ut homines sint, sensu, ratione, voluntate, & arbitrio vigeant, & praesent; odio vero habet eos ut peccatores. non enim homines vel Angelos vult, ut peccatorum sordibus inquinatos.

Secundo queritur, Quotuplex sit Amor in voluntate; **Respondeo**, esse duplicem, nimirum amorem amicitiae, qui dicitur etiam amor beneuolentiae, & amorem concupiscentiae. Amor amicitiae vel beneuolentiae est, quo volumus bonum alicui propter ipsum, hoc est, non quia ex eo utilitas aliqua nobis obuenerit: & hoc amore diligimus Deum & amicos, cum eos charitate complectimur absque villo nostri commodi respectu. **Amor vero concupiscentiae** est, quo volumus bonum alicui non propter ipsummet, sed propter nos, hoc est, quia ex eo aliqua in nos ipsos utilitas manet, ac deriuetur; veluti cum Petrum diligimus propter ipsum quia bonus est, dicitur amor amicitiae vel beneuolentiae: cum vero Petro cupimus bonam valetudinem, dignitatem, honorem, artes, diuitias, est amor concupiscentiae erga valetudinem, artes vel diuitias. quare amor amicitiae per se directio fertur in personam, quae propter se nobis placet, quia bona est: amor vero concupiscentiae per se directio refertur ad ea bona, quae optamus ei, quem beneuolentiae amore prosequimur. **Animaduertendum** est amorem amicitiae in praesentia non ideo

S. Tho. 1. 2. q. 26. ar. 4. b. 1. 3. d. 27. q. 1. a. 1.

S. Tho. 2. 2. q. 26. ar. 4. Gabr. 3. d. 27. q. 1. a. 1.

dici,